

OILADA BOLA TARBIYASI TOIFALARI VA OQIBATLARI

Nurbayeva Xabiba Botirovna

Toshkent tibbiyot akademiyasi

“Pedagogika, psixologiya va tillar”

kafedrasi o'qituvchisi

Sodiqova Robiya

Toshkent tibbiyot akademiyasi

OMX fakulteti talabasi

Annotatsiya. Maqolada Oilada farzand tarbiyasi, oilada ruhiy xotirjamlik, samimiylik, farzandlarni ota-onasiga bo'lgan munosabati, bolani barkamol inson qilib yetishtirishda oila va tashqi muhitning ahamiyatlari haqida va ota-onaning farzandga bo'lgan munosabati to'grisida fikir bildirilgan.

Tayanch so'zlar: tarbiya, e'tibor, ruhiy hotirjamlik, ota-ona mehri, bolaga bo'lgan ishonch, muvofiqiyat kaliti, past nazar, solishtirish,

Annotation. The article expressed an opinion about the upbringing of a child in the family, mental calmness in the family, sincerity, attitude of children to their parents, the importance of the family and the external environment in raising a child as a harmonious person, and the fullness of the parents' attitude towards the child.

Keywords: edukation, attention, peace of mind, parental love, trust in the child, the key to success inferiority complex, comparison.

Аннотация. В статье дается представление о воспитании детей в семье, душевном спокойствии, искренности в семье, об отношении детей к своим родителям, о значении семьи и внешней среды в воспитании ребенка гармоничным человеком, об отношении родителей к ребенку.

Ключевые слова: воспитание, внимание, спокойствие, родительская любовь, доверие к ребенку, залог успеха, комплекс неполноценности, сравнение.

Daraxtdan meva olaman desang uni nixollik davridan parvarish qil.

Bolalar! Naslimizning davomchisi, porloq kelajagimizning mitti yulduzi. Ular tufayli hayotimiz mazmunlidir. Bu mitti yulduzlarning kelajakda yorqin porlashi ota-onaning bergan tarbiyasi va mexriga bog'liq. Har bir ota-ona farzandli bo'lishgach u uchun jonini va borini berishga ham tayyor bo'ladi. Lekin bu kamlik qiladi deb o'ylayman. Asosiysi unga beriladigan tarbiya va e'tiborga bog'liqdir. Ular ota-onalarning parvarishiga, mehriga muhtoj bo'ladi. Bolani go'dakligidan to'g'ri tarbiya berish lozim. Tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatdiki ona homiladorlik davrida ko'p kitob o'qib bilim olsa va umuman asabiylashmasa tug'ilgan farzandi kelajakda zo'r o'qiydigan biznesmen, iqtisodchi yoki olim bo'lish ehtimoli juda yuqori ekan. Oila tarbiyasida doimiy tarbiyaviy ta'sirchan kuch-oilada ruhiy xotirjamlik, samimiy munosabat, ota-ona obro'sining yuqori bo'lishi, bolalarga talab

qo'yishda oila kattalari o'rtasidagi birlikning saqlanishibola shaxsini mehnatga tarbiyalashga alohida e'tibor berish, bolani sevish va izzatini joyiga qo'yish, qat'iy rejim va kun tartibini o'rnatish, bolaning yosh va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish, boladagi kuzatishlarni olib boorish va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Yaxshi ota yoki ona bo'lish uchun har doim g'azblanish kerak bo'lganida vazmin bo'lishing, xafa bo'lishing zarur maxalda esa tabassum qilishing kerak bo'ladi. Shu bois ham, ota-ona bo'lish katta maxorat. (Den Pirs) Bolani kelajakda qanday inson bo'lib yetishishi ota-onasiga bog'liq. Bolani yoshligidan, qattoqlikda tarbiyalash noto'g'ri. Qat'iy tartib bolani zeriktirib psixologiyasiga juda qattiq tasir qiladi. Misol uchun bola ertalab voqtlil uyg'onishi keyin maktabga borib qaytishi va maktabda kim bilan qancha va qanaqa munosabatda bo'lishigacha rejalashtirilgan bo'lsa bola hayotdan zerikib uni shunday tasavur qiladi. Bu esa noto'g'ri. Bolaligim beboshligim demagan bekorga xalqimiz. Yoshligidan uni kitobga, tabiatga mehrlil Vatanga muhabbat tuyg'usida ulg'ytirish kerak.

Bolani psixologiyasiga ta'sir qiladigan so'zlar qatoriga:

Sen bu ketishingda hech kim bo'lmaysan.

Haqoratlash.

Bolani hayvonga o'xshatish.

Qiziqishlarini e'tiborga olmaslik.

Qo'pol muomulada bo'lish.

Solishtirish yani boshqa bolalar undan yaxshiroq ekanligini uqturish.

Va shu kabi so'zlar bolaga yomon ta'sir qiladi.

(Yana ikkimi?) nomli surat.

Bu surat bolalar uchun emas, bu aniq. Bu kattakr uchun chizilgan surat. Bolani qanday kutib olmaslik kerakligini tushunishimiz uchun yaqqol namuna. Kuchukcha bolani kutib olganiga ahamiyat berdingizmi? Biz ana shunday

munosabatda bo'lishni o'rganishimiz kerak. Bola nima bilan kelgani, qanday baho olgani, "ikkimi" yoki "beshmi" kuchukchaga umuman farqi yo'q. Bolaning qadri uning bahosi bilan o'lchanmasligi lozim. Baho bu- baho! Kelajakda shu ikki olib kelgan bola kata kashfiyotlar qilishi, uch baho olgani olim, ministr yoki zo'r shifokor bo'lishi mumkin. Bir narsani tushunishimiz kerak, bolani kelajakda kim bo'lishini raqamlar emas, bizning unga bo'lgan munosabatimiz hal qiladi.

Demak, bolalarimizni tarbiyalashda har bir narsaga etibor berishimiz kerak. Kanada psixologi A.Banduraning fikricha, bola ilk davridagi shaxsiy muoffaqiyatlari o'zining boshqalar kutayotgandek tutishiga tayyorgarligiga bog'liq. U ota-onasi kutayotgandek va unga qoniqish keltiradigan harakatlarni amalga oshirib boshlaydi. Bola o'zi uchun idial inson qilib o'zgalarni emas ota-onasini ideal inson sifatida ko'rishi kerak. Avvalambor bola tarbiyasida oila mustaxkamligi birinchi o'rinda turadi. Onamiz bizni odobli, tartib-intizomli, mehribon, ozodalikka rioya qiladigan, kattalar va kichiklarga hurmatda bo'ladigan qilib tarbiyalasa, otamiz esa bizni ma'suliyatli, qat'iyatli, kuchi, o'ziga ichonadigan, sabr bardoshli qilib tarbiyalaydi. Bola boshqa muhitga tushib qolganida kattalarga hurmati dunyoqarashi har qanday vaziyatda o'zini tuta ola bilishi oilada ko'rgan tarbiyasini yuzga keltirib chiqaradi.

Bola tarbiyasi qonuniyatlarini bilmagan vaqtda bola tarbiyasiga e'tibor bermaga ota-onalarbir kuni pand yeydilar. Shunday hollor yuz bermasligi uchun bolaning dunyoga kelishi bilaoq uni to'g'r tarbiyalash pedagogika fanining shu sohadagi tavsiyalariga e'tibor berishimiz lozim.

Xalqimiz " Har kim ekanini o'radi, bug'doy ekan bug'doy, arpa ekan arpa o'radi" degan maqol bor. Demak bola ham ota onasidan olgan tarbiyasiga qarab o'sadi.

Bolaning hayot yo'li boshlanadiganboshlang'ich qadam jamiyat bo'lib, bola dastavval shu yerda insonni ko'radi. U haqida tushunchga ega bo'ladi. Oilada uning hulqi, ko'nikmalari, odatlari shakllanadi. Oila unga uzluksiz ta'sir ko'rsatib uning faoliyatini nazorat qilib boradi. Buning sababi faqat bolaning ko'p vaqti oilada o'tishdagina deb ko'rsatish uchun to'g'ri emas.

Oilada bolaning yuragiga yaqin tarbiyachidir. Bola ota-onasiga ishonadi. Shuning uchun ham ma'lum davr mobaynida ota-ona bola uchun turmush haqida fikr yurituvchi kishilarga axloqiy baho beruvchi yo'lboshchi bo'lib xizmat qiladi.

Oila va uning tarbiyaviy funksiyalari.

Bola o'qishni, tarbiya olishni ulg'yib jamiyat hayotida faol ishtirok etishni xohlaydi. Pedagog uni qy usulda, qanday munosabatlar sharoitida, qanday pedagogik jaroyanda tarbiyalash lozimligini bilishi kerak, shu bilan birga bola o'zini o'zgartirishda faoil ishtirokchi ekanligini ham unutmashligi lozim.

Tarbiya usuli tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarning hamkorligidagi faooliyat hamda o'zaro ta'sir ko'rsatish usullaridir.

Ota o'z farzandini tergap tarbiyalasa, uning fe'l yo'rig'i yaxshi bo'ladi, ota va onaning yuzi yorug' bo'ladi" "Ota o'z farzandini bilimli idrokli qilib tarbiyalamoqchi bo'lsa, uni doimo tergap tarbiyalashi kerak, buning tadbiri mana shu. Ota farzandini kichikligidan nobakor qilib qo'ysa, farzandda gunoh yo'q, barcha ayb otaning o'zidadir. Ota farzandini o'rgatib, tergap tarbiyalasa, ular ulg'aygach, o'g'lim- qizim deb suyunsa arziydi. Agar nazorat qilguvchi farzand bo'lmasa, bunday farzand yaramas va nobakor bo'ladi. Bunday farzanddan umidingni uzaver".

Yuqoridagi fikrlarda asosiy e'tibor bolaning jismoniy, emotsional, intellectual rivojlanishi zarur bo'lgan ehtiyojlarni yetarli darajada va sifatli ta'minlash kabi ota-onaning har tomonlama yordamiga qaratiladi. Ota-ona farzandining intizomli bo'lishi xulq atvoridagibuzilishning oldini olishga, shuningdek, uning yutuqlari bilan qiziqishi o'z-o'zini anglashga asos bo'ladi, deb hisoblaydi.

Istiqlol tufayli xalqimiz chet-el yurtlarini kezib, yangi xalq va urf-odatlarini guvohi bo'lib qaytmoqdalar. Shu jumladan Yevropa davlatlariga sayr qilib kelayotgan fuqarolarimiz bugungi kunda g'arb o'smirlari orasida boshqa mamlakatlar yoshlariga qaraganda uyushgan jinoyatchilik va zo'ravonlikka berilish holati yuqori. Bunga sabab bolalarga keragidan ortiq erkinlik berilgani ekan. Ularni hozirdan aysh-ishratga berilib, turli axloqsiz hatti-harakatlarga ruju qo'yishdan hech kim qaytarmasligini aytib berishmoqda.

Inson hayoti davomida biror shaxsni o'ziga o'rnak deb biladi, bundan inson u kabi hayot kechirishni, u erishgan yutuqlar kabi muvaffaqiyatlarga erishishni, yuksak cho'qqilarga chiqishni ko'zlaydi. Bugun jamiyatning yosh a'zolari o'z hayotlari uchun boshqa madaniyat vakillarining fikrlash va hayot tarzini o'rnak qilib olishlari ko'p muammolarni keltirib chiqarmoqda.

XXI asrda turli hayot tarzlari va g'oyalar raqobatga kirishdi. Bunda muvaffaqiyatga erishish uchun har bir davlat o'zligini saqlagan holda diniy va milliy qadriyatlarini boshqalarga anglatishni asos qilgan mafkuraga ega bo'lishi lozim. Aks holda, o'zlikni yo'qotish, bebaho qadriyatlardan voz kechish kishini taraqqiyotdan ajratib, uni tobe, mustaqil fikri yo'q manqurtga aylantirib qo'yadi. Hozirgi kunda g'arazli maqsadlarni amalga oshirish uchun zimdan olib borilayotgan fitnalar ba'zi millatlarning o'zligini yo'qotishga qaratilganini sezish mumkin. Bunda e'tibor xududlarini egallash emas, balki inson ongini egallashga yo'naltirilgan. Albatta bola tarbiyasi o'ta murakkab va ma'suliyatlidir. Bu har bir ota-onadan o'z ustida muntazam ishlashni, bolalar tarbiyasiga oid barcha ma'lumotlardan baxobar bo'lib borishni talab etadi. Farzand tarbiyasi bu shunchaki tajriba, oddiy ko'rsatma va bilimlar jamlanmasi emas, balki o'z ichiga diniy-axloqiy bilimlar, tibbiyot, etika, psixologiya, pedagogika kabi sohalariga oid bilimlarni ham qamrab oladigan murakkab jarayondir.

Bugungi kunda oilaviy tarbiyaning qiyinlashuvi shundaki, birinchidan, jamiyat taraqqiy etib borgani sari har tomonlama yetuk insonni shakllantirish talablari ortib boraveradi. Bu esa oilada bolaga estetik, jinsiy tarbiya, axloqiy tarbiya berish sifati va ko'lamini oshirish talabini qo'yadi.

Ta'lim-tarbiya, odob-axloq bolalikdan berilgani ma'qul. Rasululloh (a.s.): "Birontangiz o'z farzandlaringizni tartib-intizomga o'rgatsa, bu har kuni sadaqa bergandan yaxshiroqdir", deya marhamat qilganlar. Yoshlarning qalbi va ongida sog'lom hayot tarzi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat-ehtirom tuyg'usini shakllantirishda, har jihatdan barkamol etib tarbiyalashda buyuk mutafakkir ajdodlarimiz merosi katta ahamiyat kasb etadi. Zero, hayotning asl mazmun-mohiyatini anglab yetishga o'z umri va salohiyatini bag'ishlagan allomalarimizning asarlarida sog'lom avlod tarbiyasi bilan bog'liq masalalarga alohida o'rin berilgan.

Xulosa qilib aytish mumkinki, mustahkam ma'naviy immunitetli, o'zining fikrlarini ravon ayta oladigan, yuqori marralarga erishuvchan avlodni tarbiyalash uchun ota-ona, oila muhiti juda katta ahamiyat kasb etadi. Hech kimga sir emas, insonning qalbi va ongini egallash, ayniqsa, yoshlarning ma'naviy dunyosini zaharlashga qaratilgan turli xavf-xatarlar ham kuchayib borayotgan bugungi kunda o'zining kimligini, qanday bebaho meros vorislari ekanini teran anglab, ona yurtga muhabbat va sadoqat hissi bilan yashaydigan, imon-e'tiqodi mustahkam yosh avlodgina muqaddas zaminimizni yot va begona ta'sirlardan, balo-qazolardan saqlashga, Vatanimizni har tomonlama ravnaq toptirishga qodir bo'ladi.

Farzandlarimizga shunday tarbiya berayliki, ular o'z ota-bobolariga, o'z tarixi, Vatani, ona tiliga, millati, diniga va an'nalariga sodiq bo'lib kamol topishsin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vasila Karimova "Psixologiya", Toshkent, 2000.
2. Foziev E. "Umumiy psixologiya" 1-kitob, Toshkent, 2004
3. "Psixologiya atlas" M.Gomezoz tahririda Moskva 1986
4. M.G.Davletshin. "Psixologiya", Izohli lug'ati, Toshkent 1998

-
5. Karimov I.A., Barkamol avlod — O'zbekiston taraqqiyotining poydevori, T., 1997; Abdulla Avloniy, Turkiy guliston yoxud axloq, T., 1992; G'aybullayev N. R. va boshqa, Pedagogika, T., 1999.
 6. Djumanov Sh.Z. Talabalarni kommunikativ qobiliyatlarini shakllantirish va kasbiy muomala jarayoniga tayyorlash.